



Terence Patrick Murphy, *The Fairytale and Plot Structure & From Fairy Tale to Film Screenplay. Working with Plot Genotypes*, Palgrave Macmillan, New York 2015., 204 str. & 197 str.

Objavljene u razmaku od nekoliko mjeseci, studije *The Fairytale and Plot Structure* i *From Fairy Tale to Film Screenplay* profesora na južnokorejskom Sveučilištu Yonsei Terencea Patricka Murphyja istu temu obrađuju na primjeru različitih medija: književnosti (točnije, bajke) i filma (točnije, filmskoga scenarija). Kao polaznu točku za vlastito istraživanje Murphy uzima Proppov strukturni model bajke predstavljen u utjecajnoj *Morfologiji bajke* (1928; domaćim čitatelji(ca)ma na raspolaganju je jedino srpski prijevod Petra Vujičića) čije navodne manjkavosti i nedostatke autor nastoji kompenzirati vlastitim konceptom fabularnog genotipa (*plot genotype*). Da genotip, koji Murphy u knjizi *The Fairytale and Plot Structure* definira kao “funktionalnu strukturu ili kompozicijsku shemu određene bajke” (xiii; svi prijevodi su moji), nije svojstven samo bajci nego i drugim pripovjednim i medijskim oblicima, autor pokazuje već u narednoj publikaciji, *From Fairy Tale to Film Screenplay*.

Prva tri poglavlja studije *The Fairytale and Plot Structure* donose pregled raznih teorijskih pristupa i škola posvećenih analizi pripovijesti (od Aristotela do formalizma), književnog lika i pripovjedne strukture, dok četvrto poglavlje predstavlja morfološku analizu Aleksandra Nikiforova i Vladimira Proppa. Peto poglavlje dalje objašnjava Proppovu analizu na primjeru Perraultove “Pepeljuge” te donosi vrlo kratku definiciju bajke, koju Murphy razumije isključivo kao književnu tvorevinu. Ostala poglavlja kroz analize odabranih bajki i priča – Grimmove “Pepeljuge” (6.), “Razbojnika mladoženje” (7.), “Čudne ptice” (8.), “Kralja žapca” (9.), “Ljepotice i zvijeri” (10.), “Mačka u čizmama” (11.), “Tom-Tit-Tota” (12.), “Jacka i stabljike graha” (13.), Perraultove “Crvenkapice” (14.) i “Zlatokose i tri medvjeda” (15.) – nude “prijateljsku kritiku” (35) Proppovog modela, analizirajući različite fabularne genotipe koje Murphy smatra karakterističnima za europsku bajku. Zaključnu raspravu slijedi dodatak u kojem se analizira Ezopova basna “Lisica i vrana” (primjer je preuzet iz studije Marie-Laure Ryan *Possible Worlds, Artificial Intelligence and Narrative Theory*), te bilješke, popis literature i indeks.

U *From Fairy Tale to Film Screenplay* formalna Proppova analizira kombinira se s teorijom Syda Fielda u analizi filmskoga scenarija. Osim akademskoj publici, Murphy se tu obraća i (budućim) scenaristi(ca)ma, navodeći da će im studija ponuditi vrijedan uvid u način na koji funkcionira filmski scenarij. Uvodna dva poglavlja posvećena Proppovoj morfologiji i pregledu oskudne literature o filmskome scenariju slijede poglavlja koja (kao i u prethodnoj knjizi) donose proppovsku analizu Perraultove “Pepeljuge” (3.) te predstavljaju koncept fabularnog genotipa (4.). Preostalih osam poglavlja organizirano je u parove u kojima jedno poglavlje predstavlja fabularni

genotip (*Razbojnik mladoženja, Kralj žabac, Mačak u čizmama, Crvenkapica*), a drugo analizira film čiji se scenarij temelji na njemu (*Pogrešno skretanje/Wrong Turn*, r. Rob Schmidt, 2003; *Zgodna žena/Pretty Woman*, r. Garry Marshall, 1990; *Maska/The Mask*, r. Chuck Russell, 1994; *Psiho/Psycho*, r. Alfred Hitchcock, 1960). Zaključno poglavlje ponovo slijedi dodatak, ovaj put posvećen sponama fabularnog genotipa i junakova putovanja opisanog u *Junaku s tisuću lica* Josepha Campbella, koje se ilustrira pomoću analize bajke “Jack i stabljike graha” (radi se, dakle, o modificiranoj verziji trinaestog poglavlja prethodne studije).

Pisana jednostavnim i pristupačnim jezikom neopterećenim žargonizmima, Murphyjeva se proza lako čita, a boljem razumijevanju njegove argumentacije pridone i brojne tablice koje prate tekst. Štoviše, svaku analizu komplementiraju barem dvije tablice, jedna posvećena likovima, a druga strukturi samog genotipa.

Uvjerljivost analize, međutim, podriva nekoliko problema, primjerice odabir korpusa koji nije adekvatno objašnjen (zašto se analizira baš Perraultova “Crvenkapica”, dok analiza “Pepeljuge” obuhvaća i Grimmovu i Perraultovu varijantu; zašto engleska bajka “Tom-Tit-Tot”, a ne njena poznatija inačica, Grimmova “Cvilidreta”; također, autorske bajke poput “Ljepotice i zvijeri” analiziraju se zajedno s bajkama koje su – navodno – prikupljene/zabilježene ili se barem takvima predstavljaju) te nedostatak šireg konteksta kritike Proppove *Morfologije* i formalizma općenito, posebice pozamašne literature koja se kritički osvrće na Proppov odabir isključivo “muških”, pustolovnih bajki. Nedostatak potonje posebno je osjetan budući da Murphy i sam (neizravno) komentira spomenutu problematiku slobodno mijenjajući rod Proppovih likova. Junak tako postaje junakinjom, a kraljević kraljevnom – da ne spominjemo da se kraljevnin (ovdje kraljevićev) otac tretira kao zaseban lik, pa Proppova sedmodijelna shema likova (neobjašnjeno) dobiva osmog člana. Sažimajući vlastita otkrića, Murphy, između ostaloga, zaključuje da bajke mogu imati manje/više od 31 funkcije koliko ih je opisao Propp, odnosno manje/više od 7 (u Murphyjevom tumačenju 8) likova. Iako spomenutu tvrdnju ne možemo osporiti, pitanje je koliko je ona zapravo primjerena budući da sam Propp ne tvrdi da su spomenute brojke obavezne za svaku bajku. Naprotiv, radi se o ukupnom broju *moгуćih* funkcija, od kojih se samo neke javljaju u pojedinoj bajci. Na koncu, čitatelja/icu bi mogle zasmetati i povremene netočnosti prisutne u obje knjige (npr. redatelj *Pogrešnog skretanja* nije Rob Schneider već Rob Schmidt, a tajanstvena odaja u Grimmovoj bajci “Vjerna Ivan” ne skriva ulaz u pakao, nego sliku Kraljevine od zlatnoga krova).

Zanimljiv pokušaj revizije formalističke analize bajke u konačnici upada u vrlo sličnu zamku kao i Propp: jer ako su fabularni genotipovi univerzalni i ako ih je podjednako lako naći u bajci, basni i filmskome scenariju, što onda razlikuje spomenute (i druge) žanrove? Po čemu je svaki od njih specifičan? S obzirom na Murphyjev intenzivan, dugogodišnji interes za tu temu (osim u ovdje prikazanim knjigama, njome se bavi i u velikom broju članaka), lako je moguće da će barem neke od spomenutih nedostataka (kojih je, ako je suditi prema zaključnim poglavljima u obje knjige, i sam svjestan) ispraviti u nekoj budućoj studiji.

Nada Kujundžić